

OBJEKTIVISTIČKI RACIO I SREĆA

Esej

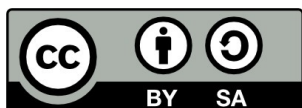
Sanjin Šahmanović

IANU razred za mlade naučnike BiH
sanjinsah@gmail.com

U zadnjih dvije stotine pedeset godina možda i manje, pojavom prosvjetiteljskih ideja primat se daje umu i svemu što um može. Nakon mraka srednjeg vijeka tvrdili su da ljudima nije trebala religija, koja usput rečeno tako predstavljena i tako obuzeta dogmom nikome ne treba, sada postaje višak i odbacije se kao nešto zastarjelo, anahrono što u povijesnom slijedu ometa napredak i stoga nam “ustoličenje” uma kao jedinog vodiča, ne treba sumnjati. Kasnije i i filozofi poput Hegela u kronologiji povijesnih dosega u spoznaji zaključuje da ono što je umno to je zbiljsko. Međutim to nije puka racionalnost i umnost već cjelokupna zbilja koja proizilazi iz tih odnosa.

Ono što ću nazvati “*istinom individuuma*” – istina ili pragma koju razumijeva, percipira osoba u određenom okruženju, tiče se misli i postupaka, navika, odgoja, prehrane, praktičnih i filozofskih, metafizičkih koncepata, te ritual sa daljom i bližom okolinom s ciljem održanja supstancije egzistencije. Takva “istina” može biti potkrepljujuća ili kontraproduktivna čak i destruktivna i k tome daleko od istine po sebi, također može biti što bliže spoznaji istine, ali totalitet življenja i mišljenja nikada ne doseže istinu po sebi već ta “istina” manifestuje razvojni ciklus uma tj. nivo mogućih razvojnih i spoznajnih karakteristika svijesti i pojedinačnosti. Takav spoj nije samo spoj racionalnog i empirijskog kao bivstvjućeg mogućeg već uključuje i metafizičke karakteristike kao ljudske ne odbacujući ih kao opipljive i lako dokazive “istine”. Bez toga totalitet mogućeg bitka bio bi oskrnavljen i ograničen što se dešava u eri postmodernističke istine.

Kontstantnim napredovanjem, opovrgavanjem teorija i hipoteza mi u suštini kreiramo “istinu”, kontekstualiziramo svijet u nama o nama koja kasnije putem metode ili prakse zaodijeva objektivnost koja to nikada nije u punini, već samo dio

objektivno-spoznajnih mogućnosti u čijem načelu je um i njegove moći sa vidljivim i nevidljivim impulsima koji dolaze ekstrizično i intrizično, o kojima se može raspravljati. Ego se prema mojoj klasifikaciji nalazi negdje u središtu, u odnosu na totalitet spoznajnih mogućnosti uma što je dakako razvojni i neophodan dio osobnosti koji se treba uravnotežiti, mada daleko od stvarne moći umnoga. U kaotičnom svijetu ovo su vrijednosti koje mi se čine važnima i na kojima trebamo raditi u društvenom i širem okruženju:

- Hrabrost- spremnost na djelovanje i zalaganje za određene vrijednosti i u teškim i ponekad nemogućim uvjetima (percepcija je ključ),
- Umjerenost-u ponašanju i postupanju u svim segmentima života,
- Mudrost- nekada ono što mislimo da je ispravno često i nije tako, ne obračamo pažnju na ono što radimo i govorimo,
- Strpljivost- nošenje sa teškim društvenim i osobnim prilikama i nada da će stvari krenuti u drugom smjeru,
- Istrajnost- neprekidno djelovanje i težnja da se ostvare ciljevi mada se oni činili neprovedivim i teškim (snaga se nalazi upravo u istrajavanju na tim ciljevima i upornosti).

Racionalnost i sreća nekako ne idu ruku pod ruku, tako da sam termin „racionalne sreće“ zvuči pomalo neuljudski, neprikladno. Kad da bi ustinu čovječanstvo bilo racionalno ili vođeno racionalnim principima možda bismo imali nekakav privid sreće, međutim sreća i nesreća su tako bliske da nismo u stanju pojmiti njihove obrise. Utoliko što jedna ne bi postojala bez druge i pretvorila se u nešto sasvim novo nama nepoznato. Tako da ako bismo ustoličili „racionalnu sreću“ kao nešto objektivno moguće onda bi „iracionalna sreća“ trebala imati svoje mjesto na toj klackalici pa između „radosti posjedovanja i „radosti neposjedovanja“ ili materijalne prolaznosti i bezmjesnosti bismo birali nešto u sredini što ne znamo zapravo što jest?

Da biste zadovoljili modernog čovjeka morali biste ga ogoliti do neprepoznatljivosti tako da bi vrištao od „sreće“ za koju nije bio ni svjestan niti je poimao na pravi način, baš kao neki vjerski učitelji koji su vlastitim primjerima svjedočili radost i „sreću“, dok su drugi tvrdili da je najpametnije ili najracionalnije misliti tj. prisjećati se vlastite smrti i da sav bitak upravo jeste prisjećanje. Neki zaista imaju ispunjen

život dok drugi u toj „ispunjenosti“ osjete prazninu, tako da u vlastitim igrama, pohlepi i naslađivanju ne vide neku naročitu sreću, a to je ono što prevashodno determinira modernog čovjeka, pa i sve one prije nas.

Možda u osnovi zvuči lijepo međutim racionalno i sreća u čovjekovom životu ne znače mnogo samo kao „nedokučivi“ resursi koje su dobili ili stekli životnim pregnućem, prije ovo prvo. Opet sagledavajući racionalni self-interest kako se naziva u objektivističkom svjetonazoru, također gubi od jednog i drugog jer ukoliko smo sebični u mjeri da smo radikalni to ne vodi racionalnosti, ponajmanje sreći. Utoliko i altruizam koji je „nepopularana“ riječ kod Rand pridonosi upravo samointeresu stoga što egoizam ima značenje samo ukoliko ga referiramo na drugog. Vrlina racionalnosti prema Rand garantuje znanje, s čime se ne bih složio, a ponajmanje spoznaju, to se jasno oslikava kroz varijacije koje znanstvenici koriste u objašnjavanju fenomena, dok u posljednje vrijeme mnogo se govori o mudrosti srca.

Novija istraživanja govore o svojevrsnom obratu sa umnih sposobnosti na srce jer imanentno ljudski um konstantno vaga, preispituje, sumnja u ono postojeće dok srce predstavlja stup spoznajnih mogućnosti i same iskrenosti.

Držim da racionalnost nije i ne može biti prevaziđena i mnogi aspekti njene etike su primjenjivi i korisni mada srce zaista preuzima mjesto racia jer svijet u kojem živimo postaje sve beščutniji, mjesto gdje ljubav jednako kopni. Dvije su ključne vrijednosti racionalnost i razmjena prema Rand međutim postavlja se pitanje što ukoliko netko nema ništa za razmjeniti ili čak ne želi učestvovati niti pomišljati na fizičke vrijednosti u razmjeni dobara? Stoga svaki od pojmova iz Ayninog promišljanja zahtijeva ne samo u ovom slučaju ravnotežu da bi se postigao uvjet sreće kao i sama racionalnost da bi se izbjegla neugodna iracionalnost, ili beskrajni primitivizam. Da bi se ostvarila apsolutna spoznaja od značaja je težiti racionalnosti, međutim nije dovoljna da bi se uputio u metafiziku koja je sve samo ne racionalna, ali svakako neophodna koliko god nijekali njen značaj, ona jedino korespondira sa individualnim iskustvom.

Dakako da jedan od uvjeta za postizanje sreće jest dokidanje kapitalizma kakvog poznajemo onog agresivno-oglašivačkog i kontrolirajućeg modela kojim bi nam preoteli ono malo svijesnosti o misaonosti i uveli nas u transhumanističku paradigmu jer je to napose jedino kako možemo postati malo napredniji ili samo služiti toj tehnologiji koja je već natprosječno inteligentnija od većine ljudi na planeti.